

;"Профорієнтаційна робота в школі глухих" і багато інших доробок. У науковій, навчально-виховній роботі Наталія Федорівна постійно професійно удосконалювала свою сурдопедагогічну майстерність.

Професор Засенко Н.Ф. розуміла просту діалектику і відмічала світобачення: «Уявний світ, з потужною силою, впливає на дійсний світ. Щоб реалізувати цей уявний світ, педагог повинен знати педагогічні закони життя, постигати багатство знань, яке накопичило людство; постійно удосконалювати себе на цій основі. ...Ми повинні власноруч поліпшувати своє життя, бути згуртованими в педагогічній діяльності, відвертими і милосердними. Тоді ми здолаємо усі труднощі і негаразди, частіше посміхатимемося один одному, – підкреслювала у свій час Наталія Федорівна. Мета нашого життя – це наші діти! Чи зуміємо ми правильно виховати людину? Бо ж майбутнє без дітей неможливо. Наші діти - дзеркало нашого життя, і про це ми не повинні ніколи забувати.» Цей девіз супроводжував Наталію Федорівну протягом всього життя.

На ниві такого потужного, безмірно насиченого життя професора Наталії Федорівни ми повинні вести свою навчально-виховну роботу серед студентства.

Життя Наталії Федорівни - класичний урок для всіх нас – невтомної боротьби за свіжину дефектологічної науки, за любов до дітей.

УДК 376.433.016: 821,161,2

БІБЛІОТЕЧНО-БІБЛІОГРАФІЧНІ ЗНАННЯ ТА ЧИТАЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ РОЗУМОВО ВІДСТАЛИХ УЧНІВ

Кравець Н.П.

кандидат педагогічних наук, доцент
Інститут корекційної педагогіки та психології
НПУ імені М.П.Драгоманова

В статті розповідається про значення бібліотечно-бібліографічних знань і умінь для формування читацької діяльності у розумово відсталих учнів.

В статье рассказывается о значении библиотечно-библиографических знаний и умений для формирования читательской деятельности в умственно отсталых учеников.

The article is devoted to problem of library-bibliographic knowledge for forming reading of mental retarded students.

Ключові слова: розумово відсталий учень, читання, бібліотечно-бібліографічні знання та уміння, технологія, компетентність.

Ключевые слова: умственно отсталый ученик, чтение, библиотечно-библиографические знания и умения, технология, компетентность.

Key words: mental backward student, reading, library-bibliographic knowledges and abilities, technology, competence.

Однією зі складових читацької діяльності розумово відсталих школярів є бібліотечно-бібліографічні знання та уміння. Оптимізація читацької діяльності полягає не лише у сформованості навички читання, а й в умінні вибрати потрібну й водночас цікаву книжку, отримати необхідну інформацію, що важливо у наш час інформаційних технологій.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Формування системи інформаційного забезпечення осіб з порушеннями розумового розвитку вимагає тісного співробітництва усіх інституцій, які мають справу з даною категорією людей. Координація зусиль родини, дошкільних і шкільних навчальних закладів та місцевих бібліотек дасть змогу визначити інноваційні методи й підходи до вирішення соціальних проблем розумово відсталих, оптимізувати процес читання ними художньої та довідкової літератури.

Актуальними напрямками такого співробітництва стало розширення і поліпшення умов обслуговування у бібліотеках, підтримка в Україні грамотності й доступності освіти для розумово відсталих, зміцнення зв'язків родини, навчальних закладів з місцевими бібліотеками, використання педагогічних технологій, ознайомлення читачів з особливостями користування мережами Інтернет в пошуках необхідної інформації, науково-пізнавальної та художньої літератури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про спад інтересу в сучасних школярів до читання взагалі та читання художньої літератури зокрема. Школярі віддають перевагу аудіовізуальній продукції. Але сучасні засоби масової інформації не розраховані на сприймання їхньої продукції розумово відсталими дітьми, часто несучи шкідливу інформацію для них.

Тому, починаючи з підготовчого класу, привчаємо розумово відсталих учнів до художньої книжки, виховуючи інтерес до читання художньої та науково-пізнавальної літератури. З цього приводу доречно пригадати слова В.О.Сухомлинського про значення книжки в житті кожної людини: “Я прагнув до того, щоб кожна дитина створювала свою власну бібліотеку... Книга повинна бути для кожного вихованця другом, наставником, мудрим учителем... Якщо з дитинства у дитини не вихована любов до книг, якщо читання не виявиться її духовною потребою на все життя, - у роки отрочества душа підлітка буде порожньою, невідомо звідки виявиться погане” [7, с. 194]. Процес читання відомий педагог розглядав як “ складну творчість ” і наголошував: “Для того, щоб ввести вихованця у світ книги, треба ввести його у світ слова” [7, с. 26]. Як вважав відомий вітчизняний мовознавець О.О.Потебня, слова є засобом розуміння іншого, як самого себе, тому людина, яка дуже мало читає або не читає взагалі, не може по-справжньому розуміти не лише інших, а й саму себе. Всебічне знайомство учнів зі значенням слів та їхнім смислом відбувається, насамперед, на уроках класного й позакласного читання, коли розумово відстала дитина входить у світ книжок, що забезпечують учителі, вихователі, бібліотекарі. Звідси – доцільність використання інтегрованих зв'язків між уроками класного і позакласного читання. Інтегровані процеси відіграють значну роль у формуванні загальнонавчальних умінь та особистісних якостей школярів. В учнів формується читацька самостійність як складова читацької діяльності, формування якої відбувається за кількома типами взаємозв'язку між класним і позакласним читанням: змістовий, мотиваційний, операційно-процесуальний. [] Змістовий передбачає взаємозв'язок між класним і позакласним читанням щодо співпадання тематики, жанрів творів, обраних для класного й позакласного читання, авторів творів (для школи II ступеня).

Мотиваційний зв'язок полягає у формуванні в школярів позитивного ставлення, інтересу й потреби працювати з книжкою, цікавитися її змістом.

Опанування знаннями й умінями, які є складовими компонентами читацької діяльності, забезпечує організаційно-процесуальний тип взаємозв'язку.

Отже, **метою статті є** дослідження особливостей формування бібліотечно-бібліографічних знань та умінь у розумово відсталих школярів на уроках класного і позакласного читання.

Позакласне читання – складова частина читання у школі для дітей, які потребують корекції розумового розвитку. Мета позакласного читання: ознайомити учнів з дитячою літературою, дитячою періодикою; формувати читацькі інтереси, виховувати позитивне ставлення до читання, інтерес до художньої книжки.

Проблема позакласного читання розглядається в контексті проблеми формування читацької діяльності розумово відсталих школярів. Відповідно програм з читання, робота з позакласного читання підпорядкована кільком етапам: підготовчий – охоплює підготовчі та перші класи, у яких учитель на уроках читання один раз на тиждень протягом 10 –15 хвилин уроку читає учням невеличкі художні твори-мініатюри; початковий –2 –3 класи – один урок на тиждень; 4 клас – один урок на два тижні [с.104 – 105]. Робота з позакласного читання згідно програм у 5 – 10 класах підпорядкована наступним етапам: I етап - перехідний (охоплює 5 – 6 класи), у яких урок з позакласного читання проводиться один раз на місяць; II етап – основний (охоплює 7 – 10 класи). У 7 – 8 класах коло читання обмежене; урок з позакласного читання проводиться один раз на місяць; 9-й клас - без обмеження кола читання, один урок на місяць; 10-й клас (самостійне читання художньої і науково-пізнавальної літератури) [с.10]. Отже, оптимізація уроків класного і позакласного читання залежить від дотримання системного підходу до їхнього планування. На ефективність системного підходу вказував Г.С.Костюк, який провідну роль у розвитку учнів надавав навчання: “Ті знання стають міцним надбанням учня і вкладом у його розвиток, які системно базуються, об'єднуються у певну структуру. Окремі знання не співвіднесені між собою, не об'єднані у певну систему, швидко вторачаються, забуваються”[2, с. 388].

Позакласне читання спрямоване на розвиток читацької культури учнів. Воно детермінується рядом чинників: а) програмами з читання (підготовчий – шостий класи) та літературного читання (сьомий – десятий класи) для розумово відсталих учнів, що містять рекомендації щодо формування бібліотечно-бібліографічних знань та умінь у школярів на кожному році навчання; б) підручниками з читання, у яких подано твори для позакласного читання; в) індивідуальним вибором матеріалу для читання учителем й учнями з урахуванням можливостей та індивідуальних психофізичних особливостей кожного школяра; г) читанням у бібліотеці (шкільній, сільській, міській тощо); д) ситуативним вибором (за рекомендацією однокласників, бажанням прочитати цю книжку, оскільки однокласник цікаво розповідав на уроці позакласного читання її зміст).

Для формування бібліотечно-бібліографічних знань та умінь використовуються різноманітні технології, зокрема й педагогічна. С.П.Бондар розглядає технологію навчання як поняття близьке, але не тотожне педагогічним технологіям, оскільки воно відображає шлях освоєння конкретного навчального матеріалу в межах визначеного предмета. [4]. Будь-яка педагогічна технологія (насамперед індивідуального, диференційованого, інтегрованого, інклюзивного навчання, класно-урочної, позакласної форм організації навчального процесу) в межах шкільного курсу читання (літературного читання) у загальноосвітніх навчальних закладах для розумово відсталих учнів реалізується у частковій технології навчання – прикладній методиці читання як локального, так і предметно-методичного характеру. Основне завдання технології навчання – досягти запланованого навчального

розвитку. Застосування її полягає у використанні взаємозалежних методів, засобів для підготовки, організації й проведення навчального процесу з одночасним діагностуванням і корекцією, які забезпечують досягнення запланованого результату: оволодіння бібліотечно-бібліографічними знаннями й уміннями.

Завдяки вдало застосованій технології навчання формується інформаційна компетентність, сутність якої полягає в оволодінні знаннями про книжку взагалі та художню зокрема; про різноманітність друкованої продукції, про електронні джерела інформації, особливо мережу Інтернет; опанування бібліотечно-бібліографічними уміннями працювати з довідково-бібліографічним апаратом бібліотеки – каталогами, книжковою бібліографією, з дитячою періодикою як ефективним засобом формування читацького інтересу та бібліографічно - бібліотечної компетентності, що є складовою читацької компетентності.

Отже, в основі уроків позакласного читання лежать освітні, виховні, корекційні та розвиткові цілі, що реалізуються завдяки запровадженню різноманітних за дидактичною метою типів уроків, змістом і формою їх проведення, на яких учитель використовує вправи, спрямовані на формування умінь самостійної роботи з книжкою, зокрема й формування бібліотечно-бібліографічних умінь; дотримання системності та логічної послідовності уроків на основі принципу наступності у навчанні; відповідність уроків основним принципам виховання учнів у сучасних умовах, зокрема природовідповідності, активності й ініціативи школярів, національної свідомості й українського патріотизму, працьовитості, культуровідповідності, самостійності.

Серед різноманітності типів уроків позакласного читання виділяємо: урок – захист читацького формуляру, урок - драматизація, урок-змагання на звання активного читача та інші. Варто звернути увагу на бібліотечні уроки як тип уроків позакласного читання, спрямованих на збагачення знань учнів про історію книги, про бібліотеку та роботу бібліотекаря; роботу з каталогом. Їх проводять як у класі (учитель запрошує бібліотекаря), так і у шкільній чи місцевій бібліотеці, куди учні класі приходять разом з учителем або вихователем отримувати книжки для читання. Школярі беруть участь у різноманітних цікавих заходах, що їх проводять у бібліотеці для читачів: перегляд мультфільмів про героїв прочитаних книг, участь у вікторинах, літературних ранках, конкурсах на кращий малюнок або ілюстрацію до прочитаного, виріб з природного матеріалу чи аплікацію про прочитане. Така робота не лише сприяє формуванню інтересу до читання, а й забезпечує уточнення, систематизацію та закріплення бібліотечно-бібліографічних знань та умінь.

Опрацьовуючи на уроках позакласного читання зміст прочитаного, бажано запроваджувати елементи співробітництва, завдяки яким створюється атмосфера доброзичливості, обміну думками про зміст прочитаного, спільного творчого пошуку. Учні стають активними, привчаються з повагою ставитися до думок однокласників; привчаються слухати те, про що говорять однокласники, розвивають висловлені думки, співпереживають успіхам і невдачам, відстоюють власне розуміння прочитаного. Учитель не лише спрямовує їхню діяльність у належне русло, а й сам бере активну участь у колективному пошуку істини.

Ефективне опанування бібліотечно-бібліографічними знаннями й уміннями залежить від сформованості в учнів інтересу до читання.

Стійкий, ініціативний інтерес до читання полягає в пробудженні епізодичного, ситуативного інтересу до книжок, викликаного зовнішніми стимулами (батьки або педагоги заставляють дитину читати дитячу художню літературу, дитячу періодику, казки, зацікавлюючи, насамперед, ілюстративним зображенням). Але зі зміною ситуації ситуативний інтерес швидко згасає.

Набагато стійкіший особистісний інтерес, який є наслідком домінуючої пізнавальної або духовної потреби людини.

Одна з умов формування позитивного інтересу до читання художньої літератури, до роботи з дитячою книжкою та періодикою – оцінювання знань та умінь школярів, зокрема й бібліотечно-бібліографічних знань та умінь. Оцінка виступає як один з найтонших інструментів виховання любові до читання, як важливий стимул, що спонукає до подальшої діяльності – читання інших книжок цього ж автора чи других авторів на цю ж тематику. Отже, оцінювання діяльності учнів з класного й позакласного читання має бути вдумливим і раціональним з огляду на типи поведінки розумово відсталих школярів: владні, мстиві, вимогливі та їхнє ставлення до оцінки: адекватне, агресивне, індиферентне. За адекватного ставлення до оцінки читацької діяльності учні отримують подяки, призи, різноманітні сюрпризи, звання “Найактивніший читач”, “Наш всезнайко”, “Найуважніший читач” тощо. Якщо ж учень відповідає незадовільно, не орієнтується у книжці, яку читав, застосовується вербальне оцінювання або так зване “відстрочене”, спонукаючи школяра до продовження читацької діяльності.

Від розвитку читацьких інтересів залежить досягнення вказаних у програмах з читання цілей, оскільки читання без інтересу – формальна діяльність без будь-якої привабливості. У пояснювальній записці до програм з читання для розумово відсталих учнів 2 – 4 класів сказано, що матеріал змістової лінії “Бібліотечно-бібліографічні знання і уміння” передбачає ознайомлення учнів з різними видами видань, з елементами навчальної і художньої книги. Учні опановують уміння працювати з художньою і навчальною книжкою, засвоюють правила гігієни читання, правила поведінки у бібліотеці.

Наголошуючи на значенні бібліотечно-бібліографічних знань у формуванні інтересу до читання, варто вказати на роль позитивних емоцій у процесі читання школярами художньої та науково-пізнавальної літератури, коли підвищується емоційна насиченість учнів, відбувається виховний вплив читаного на читача. Л.С.Виготський з цього приводу вказував, що “саме емоційні реакції повинні складати основу виховного процесу. Перш ніж повідомити те чи інше знання, учитель повинен викликати відповідну емоцію учня й потурбуватися про те, щоб ця емоція пов’язалася з новим знанням. Тільки те знання може прищепитися, яке пройшло крізь почуття учня” [3, с.142]. Ознакою читацького інтересу виступає значущість певної книжки для читача-учня і його позитивно-емоційне ставлення до неї. Читання з інтересом – завжди привабливе.

Важливою психолого-педагогічною умовою забезпечення інтересу до читання художньої літератури, формування умінь читацької діяльності є позитивне ставлення самого педагога до книжки й самостійного читання. На цьому неодноразово наголошував В.О.Сухомлинський, вказуючи на роль учителя щодо формування інтересу до читання книжок та дитячої преси: “Знання, почерпнуті з книжок, опромінюються особистими думками, і червоною ниткою через вашу свідомість проходить думка про те, що ваші розумові й емоційні надбання повинні хоч невеличкою краплинкою увійти в духовний світ наших вихованців [6, с.594]. Великий книголюб радив учителям: “Найчутливіші, неповторно індивідуальні, норовливі, “бунтівливі”, непокірні натури й характери при вмілому підході стануть книголюбамі. Підкорюйте їх книжками й розумом [там же].

Працюючи з учнями на уроках класного і позакласного читання, у шкільній та місцевій бібліотеках, ми визначили рівні сформованості бібліотечно-бібліографічної компетентності у розумово відсталих школярів: початковий, середній, високий відповідно до вимог чинних програм з читання для підготовчого і 1 –6 класів та літературного читання для 7 – 10 класів.

Зокрема, учні з високим рівнем сформованості бібліотечно-бібліографічної компетентності у підготовчому – першому класах повинні знати й розрізняти різні типи дитячих видань: книжка – іграшка, книжка – розмальовка; відрізнити дитячу книжку від дитячого журналу, дитячої газети та вміти визначити й показати ознаки, які відрізняють ці видання. Школярі 2 – 6 класів не лише знають і розрізняють різні типи дитячих видань, а й знають та дотримуються правил поведінки у бібліотеці, санітарно-гігієнічних вимог у роботі з книжкою.

Учні 7 – 10 класів знають та розрізняють книжку-твір і книжку-збірку; розрізняють і визначають ознаки книжки: титульна сторінка, ілюстрація, зміст, назва, корінець книжки, обкладинка, форзаци, назва видавництва; уміють користуватися каталогом, за зовнішніми ознаками (ілюстрація на обкладинці, назва книжки) вибрати потрібну книжку. Крім того, учні повинні дотримуватися правил роботи з книжкою: голосно не листати книжок, а обережно перегортати сторінки; не слинити пальців, щоб потім ними перегортати сторінки; не креслити щось і не малювати як на друкованому тексті сторінки, так і на ілюстраціях, обкладинці, форзацах; не брати брудними руками книжку й не читати її.

Індивідуально-диференційований підхід до учнів щодо формування бібліотечно-бібліографічних знань та умінь вимагає врахування навички читання кожного школяра, рівнів читацької готовності до роботи з художньою чи науково-пізнавальною книжкою. На уроках класного й позакласного читання учитель навчає орієнтуватися у колі читання учнів кожного класу з урахуванням їхнього психофізичного розвитку, віку, індивідуальних і типологічних особливостей. Спочатку орієнтування у книжці проходить колективно. Учні знаходять запропонований твір, розглядають ілюстрації до нього; за заголовком та ілюстраціями визначають його тематику, жанр. Вправи проводяться перед читанням. Школярі навчаються орієнтуватися у художніх книжках, об’єднаних темою, жанром або авторською приналежністю. Завдяки цьому в них формуються основи читацької діяльності – звичка думати над змістом художнього твору до його читання, в процесі читання і після його прочитання; уміння читати вибірково те, що приваблює, зацікавлює, складає коло інтересів, завдяки чому забезпечується становлення читацького світогляду.

Особлива роль у формуванні бібліотечно-бібліографічних знань та умінь і активної читацької аудиторії належить дитячим бібліотекам. Проведені в бібліотеках бібліотечні уроки – досить дієвий метод ознайомлення школярів з різноманітними періодичними дитячими виданнями, забезпечення їхньої популяризації серед дітей, формування читацького інтересу. Працюючи в бібліотеці, учні усвідомлюють сутність багатьох понять: журнал, книжка, періодика, преса, газета, періодичність. Клас ділиться на групи по дві особи. Кожна група працює з однаковою книжкою або журналом, завдяки чому учитель має змогу організувати активне обговорення прочитаного, активізувати думки школярів, викликати бажання до взаємообміну прочитаними книжками.

Дитячі видання враховують особливості дитячого сприймання, оскільки на етапі сприймання розпочинається розуміння матеріалу. Проведений аналіз матеріалів, вміщених в українських дитячих журналах “Пізнайко”, “Соняшник”, “Малюк” та інших свідчить, що видання дотримуються загальнодидактичного принципу природовідповідності, який передбачає опору на знання, дитячу гру як провідний вид діяльності дошкільників і молодших розумово відсталих школярів. Важливим є врахування принципу послідовності (зв’язку матеріалу попереднього номеру журналу з матеріалом наступного), його доступність для певної категорії дітей. Неабияку роль в журналах відіграє наочність – достатня кількість доцільного наочного матеріалу, оскільки дітей приваблює

зображення на сторінках періодичного видання дітей, тварин, відомих дітям, різноманітних гумористичних ситуацій. Загалом дитячий журнал має бути змістовно насиченим, щоб ним зацікавилися і розумово відсталі діти: відповідати їхнім інтересам, нести цікаву, доступну інформацію, а з нею – нові знання, оскільки розумово відсталі діти сприймають вербальну й візуальну інформацію та осмислюють її зі значними труднощами й незрозумінням, повністю відповідаючи висловленню про їхні особливості, яке ще у ХХ столітті оприлюднив відомий олігофренопедагог О.М. Граборов: “Розумово відстала дитина дивиться - а не бачить, слухає – а не чує”.

Щоб діти зрозуміли те, про що їм читають або що читають самостійно, часто за зображеною ілюстрацією до виучуваного твору бажано використовувати образно-мовленнєву дискусію – колективне обговорення предмету, який спостерігається (живопису, природного явища тощо). Сутність її - в запитаннях певної послідовності, які учитель пропонує дітям відповідно до особливостей розвитку їхнього візуального мислення і техніки перефразування думки дитини. Візуальне мислення – мислення з постійною опорою на зоровий образ. У процесі перефразування думки дитини діє принцип інформаційного доповнення: думка одного учня стає стимулом для думки іншого. Школярі допомагають один одному глибше вдивитися на зображене на вміщеній у книжці ілюстрації. Запитання структурно подаються з урахуванням особливостей розвитку учнів: спочатку катехізичного спрямування, спонукаючи детально розглядати зображене, стимулюючи етап сприйняття. Поступово запитання ускладнюються, набувають евристичного спрямування, активізуючи учнів до більш вдумливого споглядання зображеного та до висловлювання власних думок.

Крім педагогів, бібліотекар теж забезпечує формування у школярів бібліотечно-бібліографічних знань та умінь: організовує виставки книжок на певну тематику, авторську й тематичну виставки книжок; готує книжкові плакати, ілюстровані картотеки, демонструє книжки належно поліграфічно оформлені, з великим шрифтом, кольоровими малюнками, які викликають цікавість до читання тексту, що сприяє формуванню бібліотечно-бібліографічних знань та умінь.

Неабияка роль у формуванні бібліотечно-бібліографічних знань та умінь в розумово відсталих дошкільників і школярів належить родині. В родині, де батьки самі читають науково-пізнавальну, художню літературу та періодичну пресу, поступово привчаючи до читання дітей, діти швидше опановують читацькі уміння й навички, у них формується сталий інтерес до читання книжок. Проведене нами анкетування розумово відсталих учнів 3 –7 класів та учнів професійно-технічних навчальних закладів свідчить, що лише у 36% родин батьки читають художню літературу, періодичну пресу і купляють художні книжки для дітей. У навчальних закладах ці учні є активними читачами бібліотек.

Отже, сформувати на належному рівні читацьку діяльність у розумово відсталих учнів можна за умови опанування ними бібліотечно-бібліографічними знаннями й уміннями як однією зі складових читацької діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Выготский Л.С. Педагогическая психология. – М.: Педагогика, 1991. – 256 с.
2. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психологічний розвиток особистості. – К.: Рад. школа, 1989. – 460 с.
3. Кочетова П. Как и почему меняются читательские интересы младших школьников и что с этим делать? //Начальная школа, 2006. - №1. – С. 19 – 20.
4. Перспективні педагогічні технології в шкільній освіті: навчальний посібник /за заг. ред. С.П. Бондар. – Рівне: Тетіс, 2003. – 200 с.
5. Українець С.І. Пошуки шляхів удосконалення бібліотечної роботи з дітьми //Вісник Харківської держ. академії культури: зб-к наук. праць /відп. ред. Н.М. Кушнарєнко. – Х.: ХДАК, 2002. – Вип.10. – С. 92 – 100.
6. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: В 5 т. – К.: Рад. школа, 1976. – Т.І. – 654 с.
7. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: В 5 т. – К.: Рад. школа, 1977. – Т.3. –658 с.

УДК 612.821:159.91

ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ТИЖНЕВОЇ ДИНАМІКИ РОЗУМОВОЇ ПРАЦЕЗДАТНОСТІ СТУДЕНТІВ ІЗ ДЦП З РІЗНИМ РОЗВИТКОМ ПІЗНАВАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ

Кравчук Л.С.

Хмельницький інститут соціальних технологій

У статті висвітлюється проблема тижневої динаміки розумової працездатності студентів ДЦП з різним рівнем розвитку пізнавальних процесів, що є наслідком надмірного інформаційного навантаження у